

Boekbespreking

M. BEUCKENS-VRIES. Toekomstige ontwikkelingen rond huwelijk en gezin. Dissertatie Landbouwhogeschool. Wageningen, 1980. 295 pp.

In de achter ons liggende decennia hebben zich in onze samenleving, in snel tempo een groot aantal veranderingen voltrokken, zowel op politiek en kerkelijk terrein als in de privé-sfeer van huwelijk en gezin. Bij het overzien van deze veranderingen komt al snel de vraag op: hoe zullen *huwelijk en gezin* zich ontwikkelen in de nabije toekomst? Dit is de centrale vraag waarop in dit proefschrift een antwoord getracht wordt te geven.

De hierbij gevolgde methode is geïnspireerd op de in het toekomstonderzoek ontwikkelde *Delphi-methode*; deskundigen op het terrein van huwelijk en gezin werden ondervraagd over de door hen verwachte en tevens over de door hen gewenste ontwikkelingen. Daarnaast is gevraagd naar het 'waarom' van deze ontwikkelingen, teneinde zicht te krijgen op de maatschappelijke krachten die bepaalde ontwikkelingen bewerkstelligen. Deze benadering houdt in dat het onderzoek er niet in de eerste plaats op gericht is om een min of meer exacte toekomstvoorspelling te geven. Met het onderzoek wordt uiteindelijk beoogd een aantal alternatieve *toekomstmodellen* te presenteren, waarbij de invloed van het menselijk ingrijpen op de ontwikkeling in de éne of de andere richting duidelijk(er) wordt.

De ondervraging vond plaats in twee schriftelijke ronden. In de eerste ronde werden de respondenten ondervraagd over de verwachte en gewenste ontwikkelingen van een groot aantal aspecten van huwelijk en gezin. Met behulp van een faktoranalyse werden de resultaten van de eerste ronde geordend. Het geheel van de verwachte ontwikkelingen werden weergegeven door een zevental factoren, die werden beschouwd als bouwstenen voor gezinstypen. De met behulp hiervan gekonstrueerde gezinstypen zijn in de tweede vragenronde aan de respondenten ter beoordeling voorgelegd. Uit deze ronde kwam een drietal verwachte gezinstypen naar voren. Het meest genoemde type kan als volgt worden gekarakteriseerd: toenemen van *andere samenlevingsvormen*, die niet bedreigend zijn voor huwelijk en gezin; afzwakking van het romantisch huwelijksbeeld; afnemen van de exclusiviteit van de man-vrouw relatie; het meer uitwisselbaar worden van de rol- en taakverdeling tussen man en vrouw, alsmede tussen gezin en samenleving; afnemen van de gezinsgrootte; vermindering van de omvang van de dagelijkse verzorging en tenslotte een toename van de vrijetijdsbesteding.

De andere twee verwachte gezinstypen wijken ieder slechts in één aspect af van het hiervoor beschreven type. Bij het eerste wordt ten aanzien van het romantische huwelijksbeeld niet een afzwakking maar een versterking verwacht. Bij het tweede wordt ten aanzien van de dagelijkse verzorging geen vermindering, maar een toename verwacht. Dit laatste type roept bij huishoudkundigen uiteraard allerlei *vragen* op. Wat is de betekenis van deze verwachte toename van de dagelijkse verzorging? In welke vorm zal de verzorging plaats vinden, door wie en met behulp van welke middelen: wat is de emotionele betekenis ervan? Welke zijn de maatschappelijke achtergronden van deze toename? Vragen waarop mogelijkwerwijs door middel van een sekondaire analyse van het materiaal een (gedeeltelijk) antwoord kan worden verkregen. Een idee voor een skriptie?

Over de vraag naar het waarom van de hiervoor geschetste gezinstypen geeft dit onderzoek weinig informatie. Analyse van de gegevens leverde geen inzichten op omtrent de invloed van verwachte makro-ontwikkelingen in de samenleving op de drie verwachte gezinstypen. Eén van de oorzaken die hiervoor door de schrijfster wordt aangewezen, is de nogal summiere en misschien wel naïve wijze waarop vragen in dit verband zijn gesteld (p. 122). Jammer, want één van de voordelen van ondervraging van deskundigen lijkt mij nu juist te liggen in hun inzicht in deze verbanden tussen maatschappelijke ontwikkelingen en ontwikkelingen binnen huwelijk en gezin. Ik begrijp daarom ook niet goed waarom de schrijfster niet een sekondaire inhoudsanalyse verricht heeft van de antwoorden op de open vragen uit de eerste ronde, maar volstaat met het geven van een aanbeveling voor vervolgonderzoek in deze richting. Het proefschrift zou dan meer bouwstenen voor maatschappelijke discussie en beleidsvorming hebben aangedragen.

Een en ander neemt niet weg dat er toch een aantal waardevolle suggesties voor beleidsmaatregelen zijn gedaan. Vermelding in dit verband verdienen: bevorderen van roldoorbrekend onderwijs en huishoudkunde als verplicht vak in het leerplan van het algemeen vormend onderwijs.

De waarde van dit onderzoek lijkt mij echter te liggen in het feit dat dit het eerste empirisch onderzoek is waarbij een poging wordt gedaan om een samenhangend beeld te schetsen van verwachte ontwikkelingen ten aanzien van huwelijk en gezin in Nederland. Als zodanig is het een interessant boek, dat gelezen dient te worden zowel door sociale wetenschappers die zich bezig houden met het toekomstonderzoek als door degenen die zich in wetenschappelijke zin of beleidsmatig bezig houden met huwelijk en gezin in Nederland.

S. I. Spijkers